

Гъэтхапэм и 14-р — адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Маф

ТЫЗЭКЪОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Маф

1923-рэ илъэсым
гъэтхапэм
кыщегъэжыгъэу кыдэкы

№ 41 (22490)

2022-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ГЪЭТХАПЭМ и 12

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

кыххэтыутыгъэхэр ыкIи
нэмыкI къэбархэр тисайт
ижыугъотэштх

WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Бэдзэогуэм и 27-р – Адыгеим
къэралыгъо гъэпсыкIэ иIэ зыхъугъэ Маф

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Гъэтхапэм и 14-р — адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэухэу
лпытэныгъэ зыфэтшыхэрэр!
Тичыплэгъу лъапIэхэр!

Адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Мафэ фэшI
тышъуфэгъушIо!

Адыгабзэм иапэрэ хъарыфылъэ 1853-
рэ илъэсым гъэтхапэм и 14-м Бэрсэй
Умар Тифлис кызырэхъыдигъэкIыгъэм
епхыгъэу мы мэфэкIыр хагъэунэфыкIы.
Адыгэ лъэпкыим лIэшIэгъубэмэ къакоцI
хэлъ хъугъэ шэн-хабзэхэм, гушхъэлэжъ
байныгъэхэм, тикультурнэ кIэн илъэны-
кIо шхъаIэхэм зыкIэ ащыц адыгабзэм
лпытэныгъэ ин зерафэтшыхэрэр ащ къе-
гъэлабгъо.

Тиреспубликэ къэралыгъо гъэпсыкIэ иIэ
зыхъугъэм ия 100-рэ илъэс мыгъэ хэдгъэу-
нэфыкIышт. Адыгеим 1922-рэ илъэсым
автономием истатус иIэ зэхъум тирес-
публикэ ищыIэныгъэ лъэныкIо пстэуми,
лъэпкыбзэм, литературэм, адыгэ теат-
ралнэ искусствэм, къэбар жъугъэм иа-
малхэм хэхъоныгъэ аригъэшIыгъ.

Ныдэльфыбзэм икIэухъумэнкIэ ыкIи
изегъэушъомбгъункIэ, лIэужжэм якуль-
турэ бай зэлабгъэлэсынымкIэ непэ та-
пашхъэ пшъэрылIышхэрэр итхы.

Научнэ, творческэ интеллигенцием,
адыгэ лъэпкы-культурэ общественнэ
объединениехэм ялIыкIохэм, адыгабзэр
зылулхэм акIуачIэ здырахыплэмэ
гухэлъышIоу ялэхэр къадэхъун зэралъэ-
кIыштхы, ныдэльфыбзэр шIу альэгъоу,
ятарихъэр якультурэрэ агъэлапIэхэу,
нэмыкI лъэпкхэм яшэн-хабзэхэм лпытэ-
ныгъэ афашIэу ныбжыкIэхэр апIунхэ
зэралъэкIыштхы тичыхъэ тель.

Тичыплэгъу лъапIэхэр, псауныгъэ
пытэ шъуилэнэу, шъуигъашIэ кIыхъэ
хъунэу, шIоу щылэр экIэ кыжъудэхъу-
нэу, шъуилофшIэн гъэхъагъэхэр щышъу-
шынуу тышъуфэлъало!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу,
Урысые политическэ партией
«Единэ Россием» и Адыгэ шъолъыр
къутамэ и Секретарэу
КЪУМПЫЛ Мурат

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет – Хасэм и Тхъаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ

НыбжыкIэхэр терроризмэм щыухъумэгъэнхэм илофыгъохэр

Адыгеим и Лышхъэу Къумпыл Мурат
тхъаметагъор щызэрихъэзэ терроризмэм
пэшIуекIорэ комисиим изэхэсыгъо Адыгэ
Республикэм иправительствэ и Унэ
тыгъуасэ щыкIуагъ.

НыбжыкIэхэр терроризмэм щыухъумэгъэнхэмкIэ, гъэ-
цэкIэкIо хабзэм икIулыкIухэмрэ республикэм иапшъэрэ
еджапIэхэмрэ яздэлэжъэныгъэ нахъышIу шыгъэнымкIэ
лофтхъабзэхэу зэрэхъэхэрэм афэгъэхыгъэу кыIотагъ Ады-
гэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ
ипшъэрылхэр зыгъэцакIэгъоу Евгений Лебедевым.

КызырэхъагъэщыгъэмкIэ, гъэсэнэгъэ зыцарагъэгъотырэ
организациехэу республикэм итхэм ныбжыкIэхэр экстре-
мизмэмрэ терроризмэмрэ апэуцужынкхэ альэкIыным епхы-
гъэ лофтхъабзэхэр ащызэхъэх. 2021-рэ илъэсым плуныгъэ
культурнэ-гъэсэнэгъэ лофтхъабзэхэу мини 4,5-рэ фэдиз
зэхъагъ, ахэм кIэлэеджэкIо ыкIи студент мин 62-м ехъу
кызылъаубытыгъ. Динымрэ культурэмрэ япхыгъэу лоф
зышIэхэрэр а лофтхъабзэхэм ахэлэжыагъэх.

Ащ нэмыкIэу кIэлэегъэджэ 38-мэ яшIэныгъэхэм ахагъэ-
хъуагъ, анахъэу анаIэ зытырагъэтыгъэр гъэсэнэгъэ зыцара-
гъэгъотырэ организациехэм ачIэххэм терроризмэмрэ
экстремизмэмрэ зыдарамыгъэхыныр ары. КIэлэегъэджэ-
психолог ыкIи ныбжыкIэхэм лоф адэшIэгъэным фытегъэ-
псыхъэгъэ нэгъыри 100-м ехъу джырэблагъэ щылэгъэ семи-
нарым хэлэжыагъэх.

Адыгэ къэралыгъо университетым иректорэу Мамый Да-
утэрэ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым
иректорэу Къуижъ Саидэрэ студентхэр терроризмэмрэ

экстремизмэмрэ ащыухъумэгъэнхэмкIэ лофтхъабзэхэу зэшIуа-
хыхэрэм афэгъэхыгъэу кыIотагъ. Гушылэм пае, хабзэр
мыукогъэным фэгъэзэгъэ студент отрядхэм, кибердружинэхэм
студентхэр чанэу ахэлажъэх. КъэгъушIагъэхэм кыIуагъэхэр
зэфихысыжхъэхэу, Адыгеим и Лышхъэу ныбжыкIэхэр а
зигугъу къэтшыгъэ лъэныкIо щынагъохэм ащыухъумэгъэн-
хэмкIэ лофэу ашIэрэр нахъышIоу зэхъэжъэным епхыгъэ
пшъэрыл зэулэ кыгъэуцугъ.

«КIэлэегъаджэхэмрэ хэбзэухъумэкIо кылыкIухэмрэ
яздэлэжъэныгъэ нахъ агъэпытэн, мы лъэныкIомкIэ гумэ-
кIыгъо кызыдикIыхэрэр агъэунэфынхэ фае. НыбжыкIэхэм
шъуадэгъушIэн зыхъукIэ депутатхэр, дин ыкIи обществен-
нэ лофышIэхэр, спортсмен цIэрылохэр къежъугъэблагъэхэзэ
шъушы. Ахэм лытэныгъэ афашIы ыкIи ныбжыкIэхэмкIэ
щысэ хъунхэ альэкIышт, опытуу ялэмкIи ныбжыкIэхэм
адэгощэшъуштхы», — кыIуагъ Къумпыл Мурат.

Ащ нэужым транспортыр щынэгъончъэу щытынымкIэ ыкIи
транспортнэ инфраструктурэм кыыхыбытэрэ псэуалэхэр
терроризмэм щыухъумэгъэнхэмкIэ лофтхъабзэхэу зэрэхъэхэрэм
афэгъэхыгъэу кыIотагъ Адыгэ Республикэм псэолъэшIы-
нымкIэ, транспортымкIэ, унэ коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэ-
тымкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Лафышъэ Рэмэзан. Ащ

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

кызырэхъагъэщыгъэмкIэ, транспорт псэолъэ шхъаIэхэм
ящынэгъончъагъэкIэ лоф зэралъэшт планыр аухэсыгъ. Ащ
дакIоу цIыфхэр зезыщэрэ транспортым епхыгъэ лофтхъабзэ
гъэнафагъэхэр рахъухъагъэх.

Урысые Федерацием ихэбзэгъэуцугъэ гъэцэкIагъэ зэрэхъу-
рэр уплъэкIугъэнымкIэ межведомственнэ купым лофэу
ышIагъэм, джащ фэдэу Красногвардейскэ ыкIи Шэуджэн
районхэм цIыф лъэпкэ зэфэшхъафхэм къахэкIыгъэхэу
ащыпсэухэрэм азыфагу илэ зэфыщытыкIэхэр тэрэзынхэм
япхыгъэу кыIуагъэм зэхэсыгъом щядэлугъэх. Муниципальнэ
образованиеу «Теуцожь районым» и АТК итхъаматэ кышIы-
гъэ псалъэми зэхэсыгъом къекIолабгъэхэр едэлугъэх.

АР-м и Лышхъэу ипресс-кылыкIу

Шапхъэхэу агъэнэфэгъагъэхэм къақІарагъэхэу

Коронавируснэ инфекциемкІэ сымаджэхэм япчъагъэ къызэрелыхыгъэм ыкІи эпидемиологие лъэныкъомкІэ Іофхэм язытет нахышІу зэрэхъугъэм къахэкІэу ковидым ыпкъ кыкІэу агъэнэфэгъэгъэ шапхъэхэм къақІегъэхыгъэным фэгъэхыгъэ унашъо Адыгеим щаштагъ. Адыгэ Республикэм и Лышхъэу КъумпІыл Мурат ащ фэгъэхыгъэ Указым кІэтхэжыгъ.

Гъэтхапэм и 11-м къыщегъэжъагъэу кинотеатрэхэм, кафехэм, ресторанхэм, спорт учреждениехэм, культурэм къыхиубытэрэ псэуалъэхэм, хъақІашхэм, зыгъэлсэфыпІэ унэхэм ачІахъэхэ зы-

хъукІэ QR-кодхэр арагъэлъэгъунхэр ищыкІэгъэжыгъытхэп.

Спортивнэ ыкІи культурнэ Іофтхъабзэхэм, общественнэ транспортым ІофтшІэн япхыгъэу агъэнэфэгъэгъэ

шапхъэхэри къырагъэлыхыгъытх. Цыфхэр жьугъэу зыхэлэжъэхэрэ Іофтхъабзэхэм, культурэм, спортым, зыгъэлсэфыным япхыгъэ псэуалъэхэм нэбгырэ пчъагъэу яқІоллэштхэмкІи гъунапкъэу

агъэнэфэгъагъэхэр тырахыжыых.

Пэлудзыгъэ шыкІэм тетэу Іоф ашІэным пае шапхъэу агъэнэфэгъагъэхэри тырахыжыых. Ау илъэс 60-м шІокІыгъэхэу вакцинэ зыхызымыгъэлъхъагъэхэм апае «самоизоляциям ирежимэу» агъэнэфэгъагъэр къэнэжы. Джащ фэдэу ыпэкІэ зэрэщытыгъэм фэдэу цыфхэр зэпэчыжъэу щытынхэ, нэгуйхъохэри алылынхэ фаеу щыт.

Шъугу къэтэгъэкІыжы: республикэм и Лышхъэу ыпэкІэ пшъэрылъ къыгъэуцугъагъэ цыфхэм ядиспансеризация, анахъэу ковидыр къызэутэллэгъагъэхэм, аналэ тырагъэтынэу.

**АР-м и Лышхъэу
ипресс-къулыкъу**

Президентым детэгъаштэ

Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъольыр ащыпсэурэ быслымэнхэм я ДиндэлэжъапІэ Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным иунашъокІэ хэушхъафыкІыгъэ дзэ операциеу Донецкэ ыкІи Луганскэ народнэ республикэхэм ащыкІорэм дырегъаштэ.

— ТицІыфхэр Украинэм ихъанхэу зыкІэхъугъэм лъапсэ имыІэу щытхэп. Донецкэ ыкІи Луганскэ народнэ республикэхэм япащэхэм УФ-м и Президент лъэлукІэ зыкІызырэфэгъэзагъэм ар къыкІэлъыкІуагъ. Украинэм ащыпсэу хэрэм ащыпсэхэм нацизмэ ыкІи фашизмэ нэшанэ зыхэлъ язекІуакІэ дебгъэштэн плъэкІы-

щтхэп. Украинэм ихъабзэ къулыкъушІэхэм политикэ шІогу зэрахъэрэр щыгъэзыгъэныр, мамыр цыфхэр ащ цыухъумэгъэнхэр ары непэ Урысыем мурадэу иІэр. ЩыІэкІэшІу тилэу тыпсэуным фэшІ тятэжъхэм апсэ емыблэжъэу яхэгъэгъу фэбнагъэх. Арышъ, нацизмэм ыкІи фашизмэм яидеологие пхыры-

зыщын гухэлъ зилэхэм ар афэтыдэ хъуытхэп. Тарихъыр ыкІи тилыхъужъхэм яшІэжъ дгъэлъэлэнхэ фае. Тэгъгъэ, Урысыем ипащэ кІэщакІо зыфэхъугъэ хэушхъафыкІыгъэ дзэ операциер псынклэу зэшІохыгъэ хъунэу. Тхэм телъэу тикІалэхэр псаоу, узынчъэхэу яунагъохэм къагъэзэжыгъэхэу.

Тихэгъэгъу ицІыфхэр къеухъумэх

Урысые Іофтхъабзэу «Тызэгъус» зыфилорэм ишъольыр штаб ипащэу Ованес Шекерьянц республикэм иволонтерхэм ацІэкІэ Урысыем и Президентэу Владимир Путиным иунашъохэм зэрадырагъаштэрэр къылуагъ.

— ДНР-м ыкІи ЛНР-м ащыпсэурэ цыфхэм ишхъафитыныгъэ ягъэгъотыжыгъэныр, мамыр щыІакІэ яІэ хъужыныр ары хэушхъафыкІыгъэ дзэ операциер зыфэгъэхыгъэр. Илъэси 8-м къыкІоцІ лажъэ зимыІэ цыф къызэрыкІохэр фэхыгъэх, ахэм ащыпсэурэ тилъэнкэгъухэм щыІакІэ яІагъэп, ямылкъу атырахыщтыгъ, терактхэр щашІыщтыгъэх. Ар къэгъэгъуцугъэн фэгъгъ. СыдигъокІи тикІэралыгъо ицІыфхэр къеухъумэх. Тицыхъэ телъ непэ къын зылгъэгъурэ цыфхэм мамыр щыІакІэр зэрагъотыжыгъыщтым. Тэ волонтерхэм амалэу тилэмкІэ тишІуагъэ къэтэгъакІо. Мы народнэ республикэхэм къарыкІыгъэхэу

Урысыем щыІэхэм гуманитар ІэпыІэгъу афэтыгъоигъ. ХэушхъафыкІыгъэ дзэ операцием хэт кІалэхэм тафэгъумэкІы, лы-хъужыныгъэшхо зэрахъэгъэ ахэр бзэ-джащІэхэм ыкІи нацистхэм апэшІуекІох, цыфхэр къаухъумэх, — къылуагъ Ованес Шекерьянц.

Хэбзэгъэгъуцугъэм фашІыгъэ зэхъокІыны- гъэхэм мэхъанэшхо яІ

Инфляцием зэрарэу къыздихырэм къыкІегъэхыгъэнымкІэ, хэгъэгъум товар къыщыдэгъэкІхэрэм ІэпыІэгъу афэхъугъэнымкІэ, ІэкІыб къэралыгъохэм ащагъэ-федэрэ технологиехэм афэдэхэм тихэгъэгъу зыщягъэу-шомбгъугъэнымкІэ пшъэрылхэу Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным къыгъэгъуцугъэхэр зэрагъэцакІэхэрэм бэмышІэу щыІэгъэ планернэ зэлукІэм КъумпІыл Мурат къащытегушылагъ.

Федеральнэ законэу N 44-р зытетым фашІыгъэ зэхъокІыныгъэхэр щыІэныгъэм щыпхырыщыгъэнхэмкІэ Іофтхъабзэ гъэнэфэгъэхэр республикэм щызэрахъэх. А зэхъокІыныгъэхэм адиштэу къэралыгъо заказхэмкІэ авансхэр къаратызэ ашыщт. Ащ ишІуагъэкІэ тихэгъэгъу товархэр къыщызыхыжъхэрэм ІэпыІэгъу афэхъунхэ, лъэпкъ проектхэмрэ къэралыгъо программэхэмрэ агъэцэкІэнхэ алъэкІыщт.

«Пандемием илъэхъан унашъохэр псынклэу тштэхэу, мэхъанэшхо зилэ пшъэрылхэр дгъэ-цакІэхэу, социальнэ псэуалъэхэр ипІалъэм дгъэ-псыхэу зедгъэсагъ. А опытыр непи икыоу къыз-фэдгъэфедэн, инфляцием зыкІымыІэтыным гъунэ лъытфын фае. Федеральнэ хэбзэгъэгъуцугъэм фашІыгъэ зэхъокІыныгъэхэр псынклэу къыдэшъу-лъытэх, контрактхэмкІэ аванс яшъутын зэрэшъу-лъэкІыщтыр икыоу къызфэгъэгъуцугъэ, псэуалъэхэм ягъэлпсынклэ ыкІи ягъэцэкІэжыныкІэ ищыкІэгъэ псэолъапхъэхэр къэшъуцэфых. ЗэкІэ итхъухъэрэр щыІэныгъэм щыпхырытщын фае. Гъэпсын Іофхэм цыфхэр чанэу къахэжъугъэлажъэх. Тызделэжымэ ары нылэп кІэухышІухэм такыфэкІон зытлэкІы-щтыр», — къылуагъ КъумпІыл Мурат.

Ныдэльфыбзэм хәхъоныгъэ ышIыным пәе

Адыгеим щыпсәурэ лъапкъ зэфэшъафхэм яныдэльфыбзэхэр непэ республикэм иеджәплі 138-мә ащызәрагъашIэ. ШIокI имыIэу егъәджән планым хәтхәу зәрагъашIэх, урысыбзэм ыкIи урыс литературэм афәдәу, адыгабзәмрә адыгэ литературәмрә акIу.

Непэ ныдэльфыбзәу адыгабзәмрә адыгэ литературәмрә кIэләеджәкIо 17667-мә зәрагъашIэ. БлэкIыгъэ ильэс еджәгъум елытыгъэм, ар 1600-рә фәдизкIэ нахьыб.

Республикэм ит еджәпIэ 48-мә адыгабзәр къаралыгъуабзәу зәрагъашIэ. Ащ кыкIырәр нахь гъәпсынIагъәу мыадыгэ кIэләцIыкIлүхэм зәрагъашIәрәр ары. Ащ фәдәу рагъаджәхәрәм япчъагъэ 14145-рә мэхъу.

Непэ адыгэ кIэләцIыкIлүхэм япроцент 95-мә яныдэльфыбзә зәрагъашIэ. Ащ иурокхэм ахәтхәу кIэләеджәкIо хэм лъапкъ культурәр, тарихьыр, лъапкъ шән-хабзәхәр зәрагъашIэх. Ахэм адакIоу республикэм щыпсәурэ нәмыкI лъапкъхэм яшән-хабзәхәми нәлуасә защафашIы программэм кыдылтытәрә кружокхэм ыкIи урок ужым зәхәцәрә Iофтхъабзәхәу «Сә си Родинә цIыкIу», «Адыгеим щыпсәурэ лъапкъхэм якультур», «Темыр Кавказым щыпсәурэ лъапкъхэм яшән-хабзәхәр», «Си Адыгей», «Адыгэ хабзә», «Адыгэ IорIуәтәр» зыфилохәрәм ыкIи нәмыкIхэм.

Республикэм кIэләцIыкIу IыгыпIи 143-рә ит. ЗәкIәмкIи ахэм сабый 23424-рә ащалыгъ. КIэләцIыкIу IыгыпIэ 52-мә ягруппи 193-мә адыгабзәр ащызәрагъашIэ.

КIэләцIыкIу IыгыпIәхэм ащәрә сабыйхэм ащыщәу нәбгырә 6862-мә адыгабзәр арагъашIэ. КIэләцIыкIу IыгыпIэ 15-мә пилотнә группә 34-рә яI. Проектым кызырәдилытәрәмкIэ, ахэм ащалыгъ сабыйхэм адыгабзәр зәрагъашIәрәм нәмыкIәу плуныгъэ IофшIәнри урысыбзәм игъусәу адыгабзәкIэ ащызәхәцәнәу щыт.

КIэләцIыкIу IыгыпIәхэм адыгабзәр зәрагъашIәрәм нәмыкIәу кружок IофшIәным хәтәу, программә гъәнәфәгъәхэм атәтәу адыгэ лъапкъым итарихь, ишән-хабзәхэм зәрагъашIәрәм дакIоу нәмыкI цIыф лъапкъхәу республикэм щыпсәухәрәм яшән-хабзәхәми нәлуасә афашIых. А IофшIәным фәлорышIэх программәхәу «Сыбзә — сидунай», «Дышъәпс», «Нәбзый», «Щыгъыжъый», «Жьогъобын», «Нарт» зыфилохәрәр.

— Ныдэльфыбзәхәр кызытәгъәнәжыгъәнхәмкIә федеральнә Фондым зәнәкъокуу зәхыщәгъэм 2021-рә ильэсым имәлылфәгъу ыкIи ижъоныгъокIә мазэхэм АР-м гъәсәныгъәмрә

шIәныгъәмрәкIә и Министерствәрә шIәныгъәхэм яхәгъәхъон пыль республикә институтымрә хәләжәгъәх ыкIи сомә миллиони 8 шлухъафтынәу къаратыгъ, — къәлуәтә министрствәм илофышIәу Мамый Мариет. — Ащ ишлуагъәкIә адыгабзәмкIә егъәджән-методическә комплексәу апәрә классхәм къащегъәжәгъәу я 9-м нәсәу агъәхъазырырәм автор купхәр адәләжәхнә алъәкIыгъ. Хъазыр хъугъә материалхәм чыпIә экспертизәр акIугъ, джы мы мазәм ахәр Урысыем просвещениемкIә и Министерствәм егъәджәнымкIә тхыльхәу федеральнә списокәм хәтхәм ахагъәхъанхәу фагъәхъыгъәх.

2021-рә ильэсым апәрәу федеральнә списокәм хәхъагъ я 10 — 11-рә классхәм апае Бырсыр Батырбий, КIәсәбәж Нәфсәт ыкIи Шумән Заремә зәдатхыгъә тхыльыр.

НыбжыкIәхэм яныдэльфыбзә шу алъәгъуным, ар зәрагъашIэ ашIоигъо хъуным фәлажәх ильэс къәс республикәм щызәхәцәхәрә Iофтхъабзәхәр. Ахэм ащыщых творческә зәлукIәгъухәр, шъхъаихыгъә урокхәр, Iәнә хъураехәр, ыкIи лекциехәр, сочинениехэм ятхын ыкIи нәмыкIхәр.

Ахэм адакIоу мы аужырә ильэсхәм адыгабзәм имәхъанә къәләтыгъәнымкIә Адыгэ Республикәм Iофыгъуабәхәр щызәшлуахых. Мәхъанәшхо зилә Iофхәм ащыщых адыгабзәмрә адыгэ литературәмрә язәгъәшIәнкIә Мыекъуапә пилотнә еджәпIәхәу 2019 — 2020-рә ильэс еджәгъум кыщегъәжәгъәу щылажәхәрәр. Ахэм апәрә классхәм егъәджән предметхәу «Адыгэ ныдэльфыбзәр»,

«Адыгэ литературәр» ащызәрагъашIэ, адыгэ лъапкъым ыбзә, икультурә, ишән-зәхәтыкIә хабзәхәм нәлуасә ащыфәхъух, урокхәм анәмыкIәуи кружокхәми Iоф ашIэ, адыгэ къахъохәр, ордәхәр арагъәшIәнхәмкIә амалышIухәр яIәхә хъугъә

Адыгэ республикә гимназием икIәләегъаджәу СтIашъу Зурет кызыригорәмкIә, пилотнә классхәр щыIәхә зәрәхъугъәм мэхъанәшхо иI.

— ЯтIонәрә ильэсәу пилотнә классым Iоф щысәшIэ. Ащ фәдә классхәр теджәпIәкIә иIә зәрәхъугъәм ишлуагъәкIә адыгабзәр зәрәзәдгъашIәрә уахътәм зы урок кыыхәхъагъ. Джы адыгәбзә литературәмкIә зы урок ыкIи ныдэльфыбзәмкIә урокитIу тилә хъугъә. Зы сыхъатәу кыыхәхъорәм кIәләегъаджәмкIи кIәләеджәкIо хәмкIи мэхъанә иI.

Пилотнә кIэләцIыкIу IыгыпIәхәри 2020 — 2021-рә ильэс еджәгъум щегъәжәгъәу республикәм ичыпIә зэфәшъафхәм ащәлажәх. Ахэм япчъагъә тIәкIу-тIәкIоу хәхъо. Къаләу Мыекъуапә дәт кIэләцIыкIу IыгыпIәхәу «Жьогъобын», «Насып», «Нәбзый» зыфилохәрәм ащ фәдә пилотнә группәхәр яIәх.

2020-рә ильэсым егъәджән

предметхәу «Адыгабзәмрә» «Адыгэ литературәмрә» атәгъәпсыхъәгъә программәхәр федеральнә реестрәм хәхъәгъәх. Джы а программәхәмкIә учебникхәр, тхән IофшIәнхәмкIә тетрадхәр, методическә IәпыIәгъухәр агъәхъазырыгъәх федеральнә реестрәм хәгъәхъанхәу. Гъәрекорә мыгъәрә IофшIәкIо купхәр адыгабзәмкIә егъәджән-методикә комплексхәм ягъәхъазырын яшъыпкъәу дәләжәгъәх Апыщ Фатимә, КIәсәбәж Нәфсәт, МәрәтыкIо Тәмарә, АнцокIо Сурәт, Мамый Мариет, Блыпәшъәо Мирә, ТемзәкIо Маринә ыкIи нәмыкIхәр.

АдыгабзәмкIә егъәджән-методикә комплексхәр чыпIә экспертизә шыгъәнхәмкIә Адыгэ къаралыгъо университетым, гуманитар ушәтынхәмкIә Адыгэ республикә институтым, кIәләегъаджәхәм яшIәныгъәхәм зыщагъахъорә институтым ялофышIәхәм, Адыгеим ыкIи Къәбәртәе-Бәлкъарым я Адыгэ Хасәхәм ялыкIо хәм лъәшәу яшлуагъә къагъәкIуагъ, рецензиехәр къатхыгъәх. Джы ләжәкIо купхәмрә типографиеу «Качествәмрә» зәгъусәхәу зәдәлажәх, федеральнә экспертизәр тхыльхәм зәракIуштым фагъәхъазырых.

Адыгэ литературәмкIи егъәджән-методикә комплексхәр IофшIәкIо купхәм агъәхъазырых. Ахэм ахәтых ТемзәкIо Маринә, УнәрәкIо Рәе, Шъхъәләхъо Дарико, ЖакIәмыкIо Заримә, Шәуджән Тәмарә, Мамый Мариет, Дәрбә Тимур, Гъыщ Нахмәт ыкIи нәмыкIхәр.

— Непәрә уахътәм диштәу адыгабзәр онлайн шыкIәм тәтәу ләжъәными фәхъазыр, — еIо гуманитар шIәныгъәхәмкIә Адыгэ республикә институтым бзәшIәныгъәмкIә иотдел ипәщәу АнцокIо Сурәт. — АдыгабзәмкIә ыкIи адыгэ литературәмкIә егъәджән-методикә комплексхәм электроннә пыльхәхәри ягъусәх. Непә кIәләеджәкIо хәм нахь зыфәцгъәхә

телефонхәмкIә тхыльхәм Iоф адашIән, тест гъәцәкIәнхәри ашIынхә алъәкIышт.

Ащ нәмыкIәу ТхъаркIохо Юныс томитIу хъурә и «Урыс-адыгэ гушыIалъәу» 1991-рә ильэсым кыдыгIәкIыгъәм мобилнә пыльхә иIә хъугъә. Ари адыгабзәр зәзәгъашIәхәрәмкIә IәпыIәгъушлу.

2021-рә ильэсым кыщегъәжәгъәу электроннә сервисәу «LearningApps» зыфилохәм АнцокIо Сурәт итхыльәу «Адыгэ мэкъәпчә чәф» зыфилохәм Iоф щешIэ. АдыгабзәкIә къеджәкIә зәзыгъашIэ зышIоигъохәр ащ еплъыхәм, едәлухәзә, буквәхәм, гушыIәхәм, гушыIәжәхәм, усәхәм къяджәшъухәу, тәрзәу кәлошъухәу зәрагъашIән алъәкIы. Непә бәмә ар яIәпыIәгъу.

Ильэс къәс зәхәцәрә Дунәе научнә-методическә конференциеу «Глобализациеу ильәхъан лъапкыбзәм иухъумәнрә изыкIегъәIәтынрә: непәрә методхәр ыкIи технологи-якIәхәр» зыфилохәр гуманитар ушәтынхәм апыль институтым щыкIонәу агъәхъазыры гъәтхәпәм и 16 — 17-м. Ар онлайн шыкIәм тетәу кIошт. Тыркуем, Германием, США-м, Абхъазым, Къәбәртәе-Бәлкъарым, Къәрәщәе-Шәрджәсым, Дагъыстан, Осетием, Адыгеим ащыпсәурә шIәныгъәләжәхәр конференцием кыыхәләжәщых. Лъапкыбзәхәм язәгъәшIәнкIә екIолIәкIә-шыкIә гъәшIәгъонхәм ягугъу конференцием къащашIы. Ахәр адыгабзәм изәгъәшIәнкIә зәрагъәфедәшъушхәм шIәныгъәләжәхәр егушысәх, проекткIәхәр ахәм къапкырәкIых.

КызырәтIуагъәу, адыгабзәм изәгъәшIәнкIә Адыгэ Республикәм Iофыгъуабә щызәшлуахы. Гъә къәс адыгабзәкIә сочинениехәр атхынымкIә, усәхәр зәхәлхъанхәмкIә зәнәкъокухәр зәхәцәх, еджәпIәхәм яамалхәр зәрагъашIәх, проект гъәшIәгъонхәм ахәлажәх.

СИХЪУ Гошнагъу.

Гьэтхапэм и 14-р — адыгабзэмрэ тхыбзэмрэ я Маф

Убзэ зэгъашIэ, къэухъум

Адыгэхэм тхэкIэ-еджэкIэ амал загъотыгъэр илъэс 100 хьугъэ. Ащ фэдэ фитыныгъэ лъапIэр лъапккым къыфззы-хыгъэр Октябрэшхор ары.

Адыгэ шьолпырым зэфэдэкIэ еджэкIэ-унэхэр, ублэлIэ ыкIи классибл еджаплэхэр, ыужылом гурит еджаплэхэр къыщызэлуа-хыгъагъэх. Гъэсэныгъэр лъапккыр ыпэкIэ лъызыгъэкIотэщтэу зэрэщытыр къагурылощтыгъ.

Ащ дэжым, Адыгэ хэку гупчэу агъэнэфэгъэгъэ Краснодар зыцIэ шIукIэ Iугъэ Адыгэ педтехникумыр 1925-рз илъэсым къыщызэлуахыгъагъ. Хэкум а лъэханым анахь ищыкIэгъэгъэ кIэлэегъэджэ кадрэхэр ащ къыгъэхъазырыщтыгъэх, гъэсэныгъэ-шIэныгъэ дэгъухэр агъотыгъэу ыкIи цIыфыгъэ-хэбзэ да-хэхэр ахэлъхэу ныбжьыкIэхэр къычIатупщыщтыгъэх.

Лъапкк гупчэу Мыекъуапэ загъэнэфэгъэр 1936-рз илъэсыр ары, Адыгэ педтехникумри Адыгэ педучилищ хьугъэу мыщ къэкощыжыгъ.

Непэ Адыгэ кIэлэегъэджэ колледжэу Советскэ Союзым и Лыхъужьэу Андырхъое Хъусен

ыцIэ зыхьырэр анахь тарихь еджэплэжхэм ахалытэ, илъэ-сищкIэ иилъэси 100 хигъэунэ-фыкIыщт. Мы еджаплэр илъагъо нэфынэу, ыцIэ ренэу Iэтыгъэу ралозэ къырыкIуагъ. Педучи-лищыр къэзыухыгъэхэр арых адыгэ лъапкк гъэсэныгъэм шIэныгъэ лъэныкъуабэмкIэ зы-къыщызэлуахыгъагъэхэу, адыгэ лъапккыр гъогукIэ тезыща-гъэхэр. Ахэр шIэныгъэлэжыхь, тхакIох, усакIох, археологых, журналистых, кIэлэегъаджэ — лъапккым кIэсэн пытэу ила-гъэх ыкIи илэх.

Адыгэ тхыбзэр ыкIи адыга-бзэр тилэхэ зэрэхьугъэр ары лъапккым ылъапсэ зыгъэпыта-гъэр ыкIи ишоигъоныгъэхэр, игугъаплэхэр къыдэхъунхэр къыфзэгъэпсынIагъэхэр. Хэтрэ цIыф лъапккIи шIоигъор, ыгу илпыр иныдэлъфыбзэкIэ да-хэу къызэрилощтым фэдэу, нэ-мыкIыбзэ горэкли къыкIэлпIоты-кIыжышхунэу щытэп.

Тэ, адыгэхэмкIэ, тинасыпы-шху адыгабзэу шIэныгъэ лъэпсэ гъэчыгъэ зилэ хьугъэр зэрэ-тилэр. Ау, гухэкIми, непэ уры-сыбзэр «тиныдэлъфыбзэ» хьу-

жыгъэу, цIыкIуи ини къыIотэкъу, ащ адыгабзэр зэтырелажэ; непэ унэгъо ныбжьыкIэу лъапккым щыщхэм икъоу адыгабзэр агъэ-федэрэп, якIэлэцIыкIухэми, ны-тыхэр зэрымыгушылэхэрэр нахьыбэм ашIэрэп. Ар фэны-къогъэ дэдэу къытэгъурэ зэрэ-хьурэр зэхэтэшIэ. Убзэ умышIэ-жыныр нэу укъэзылфыгъэр къимыдзэжыным, пщыгъупшэ-жыным ычIыпI. Арышъ, мы Iофыгъор гъэтэрэзыжыгъэным-кIэ хэкIыплэ тэрэххэу шIуагъэ къэзытыхэрэм яусэгъэнхэр игъо шьыпкк.

Тыбзэ тымышIэжъэу, тыры-гушылэн тымышIэкIэу, тыгупшы-сэн ащкIэ тфэмыкIочIымэ, ащыгъум тыхэтэ? Джащ лъэшэу тыналэ тетыдзэн ыкIи лIэужы-кIэм ыбзэ Iульэу, рыгушылэу, ыгъэфедэшьоу, илъэпкк шэн-ха-бзэхэр, гъэлсыкIэ-шIыкIэхэу нэмыкI лъапккхэм къахэзыгъэ-щыхэрэр хэлъэу плугъэнхэр, зэтемыгъэуцожыгъэмэ хьу-щтэп, нэмыкI лъапккхэм тахэ-тIухьэпэщт. Уегупшысэмэ, ти-мылэм тыфэлIэ, тилэ хьугъэр тшIобылымэу, тыфэсакъэу зет-хьэрэп. Арышъ, адыгэхэмкIэ

тызэгупшысэн щыI, нэмыкI лъэпкк щыщхэм адыгабзэр ятэгъашIэкIэ тэ, адыгэхэм, ащ къытхигъахьорэп; адыгабзэр тэры зыбзэр, тэры ащ рыгушхон, рыгушылэн фаер. Адыгэхэм ялъэпккыбзэу адыгабзэр, шIокI имылэу, ашIэн фаеу хьумэ, джашыгъум нахь тыкызхэжъо-жынкIи хьун. ЫпэкIэ зэрэщы-

тыгъэу адыгэ букварыр, гъэзе-тэу «Адыгэ макъэр», адыга-бзэкIэ къыдэклирэ журналхэу «Зэкъошныгъэр», «Жьогъобы-ныр», адыгэ пшысэхэр, адыгэ тхылхэр тиланэхэм атетлъхажь-хэмэ, мы гумэкIыгъор тIэклү-тIэклү дэгъэзыжыгъэ хьунэу сэгугъэ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Лэжыгъэм гукъыдэж къриту

И IэщIагъэр гурэ псэкIэ фIыуэ илъагъуу илъэс 40-м нэблэгъауэ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IэнатIэм пэрытщ Бахъсэн къалэ дэт курыт школ №1-м и егъэджакIуэ пашэ Шорэ (Быф) Лизэ Хьэбас и пхьур.

«Зы илъэскIэ япэ уплъэмэ, жылэ хэсэ. ИлъэсипщIкIэ япэ уплъэмэ, жыг хэсэ. ИлъэсипщIкIэ япэ уплъэмэ, цIыху гъасэ», — желэ адыгэ псалъэжыгъэм. А псалъэ Iушхэр и гъуэгугъэлъа-гъуэу мэлпсэу Лизэ. Анэдэлъ-хубзэмрэ литературэмрэ ири-гъэджу, абы къыдэклиуэ и псэ хуабагъэмкIэ еджакIуэхэм ядэ-гуашэу, я адэжъ шыналхэр, лъэпкк хабзэр фIыуэ ялъагъуу щIэблэр къэгъэтэджыным хуэ-лажъэу дунейм тетщ ар.

— Иджырей зэманым ныб-жыщIэхэр егъэджэным, гъэсэ-ным куэд пыщIащ. ФГОС-м къыгъэуэв къалэнхэр мащIэккым. Апхуэдэхэм ящыщ еджакIуэм и гупсысэхэр къылуатэу, и Iуэху еплъыкIэр утыку ирихьэфу хьу-нымкIэ щыIэ Iэмалхэр къэгъэ-сэбэпыныр, — зыпэрыт лэ-жыгъэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэм топсэлыхь Лизэ — «Зыгуэр жызыIэм, зыгуэри ещIэ», — жыхуилэраци, псалъэм псалъэр къешэ, зэхэша хьуа псалъэм гупсысэ илэ мэхъу, гупсысэр зыбгъэдэплъхьам и зэхэщIы-кIым нэмыщI и бзэми зеужь. Адыгэбзэм и псалъэхэр куэдым гугъу ящыхьуми, еджакIуэ цIы-кIухэм я анэбзэр ящIапхъэщ, зэгупсыс, ялъэгъуа, жалэну зыхуей псори къыщIауатэкIэ, адыгэбзэр макъыбэу щызэра-

гъэлъэлъкIэ, уримыгуфIэн пху-зэфIэкIырккым.

Апхуэдэ еплъыкIэ зилэ егъэ-джакIуэм лъэкI къыгъанэрккым анэдэлъхубзэр ди щIэблэм ялурылуэ къэтэджынымкIэ, а Iуэхуми гулпытэ щхьэхуэ хуищIу мэлэжъэ.

Лизэ Ислъэмей къуажэм къыщалъхуащ. Ар къыщыхьуар егъэджакIуэ унагъуэщ: и адэри, и анэри, и адэ къуэшитIри, и шыпхъуитIри егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IэнатIэм пэрытащ. Педучилищэр, иужькIэ Къэбэр-дей-Балъкъэр къэрал универси-тетым филологиемкIэ и къу-дамэр ехъулэныгъэ илэу къиу-хаш абы. Пасэу лэжъэн щIэзы-дза егъэджакIуэр зэи хущIэ-гъуэжаккым къыхиха гъуэгум. И IэщIагъэм и щэхухэм фIыуэ щыгъуазэ, щIэныгъэ куу, цIыху-гъэ лъагэ зыхэлъ Лизэ и гъэ-сэнхэри дапщэщи щыпэрытщ школ, къалэ, республикэ, къэрал мыхьэнэ зилэ зепеуэхэм. Апхуэ-дэу, КъБР-м Егъэджэныгъэм-кIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм лъэпккыбзэмкIэ и къудамэм иригъэклиуэ зепеуэхэм ящыщ «Си бзэ — си псэ, си дуней» зепеуэм хыхьэ «Иджырей урок», «КлассщIыб лэжыгъэ», «Ма-стер-класс» унэтIыныгъэхэм увыплэфIхэр къыщыхьащ. Къынэ-мышIауэ, абы и гъэсэнхэр пашэ щыхьуащ «Сигма», «Къалэмыр япэу къызоштэ» зепеуэхэм. КъардэнгъушI Зырамыку и щIыхькIэ къызэрагъэпэщауэ щыта этнографии конференцим, ЩоджэнцIыкIу Алий, КIыщокъуэ Алим, Кулиев Къайсын, Зума-

куловэ Танзиля, ПашIэ Бэчмыр-зэ сымэ къыщалъхуа махуэхэм ирихьэлIэу сочиненэхэр щатха-ми, Шорэм иригъаджэ ныб-жыщIэхэм щIэныгъэ куу къа-гъэлъэгъуащ икIи а зепеуэхэм я щыхь тхылхэр къратащ.

Лизэ хэтэщ «Илъэсым и егъэджакIуэ нэхьыфI» респуб-ликэлпсэ зепеуэми, апхуэдэу «Егъэджэныгъэ» лъэпкк проек-тым ипкк иткIэ ди къэралым щекIуэкIа апхуэдэ зэгъэзэхуэ-хэми. Ди гуапэ зэрыхьуши, абыхэм пашэ щыхьуахэм яхэ-хуащ егъэджакIуэ Iэзэр икIи зепеуэхэм, егъэджэныгъэмкIэ къэрал министерствэм я щыхь тхылхэри саугъэтхэри къыхуа-гъэфэщаш. Шорэм къыфIащаш

«Урысей Федерацим егъэджэ-ныгъэмкIэ щыхь зилэ и лэ-жыакIуэ» цIэ лъапIэри. Зи лэ-жыгъэм хуэлэижь егъэджакIуэ пэрытыр илъэс зыбжанэ хьуауэ ядолажъэ Лъэпккыбзэхэм зе-гъэужынымыкIэ къэралпсэ ин-ститутым. Абы щызэфIигъэкI Iуэху щхьэпэхэм къапэкIуэу щыхь тхылхэр мызэ-мытIэу къыхуагъэфэщаш.

Шорэм и зэфIэкI ирехьэлIэ адыгэбзэр 9-нэ классхэм зэ-раджыну тхылымрэ методикэ пособиэмрэ зэхэлъхьэнми, а лэжыгъэр зыгъэзашIэ гупым хэтэ.

— Си гъащIэр зытеухуауэ щытыр щIэблэм гъэсэныгъэ екIурэ щIэныгъэ куурэ ябгъэ-

дэлъхьэнраци, слъэкI къэзгъэ-нэнукуым абыкIэ, — желэ Лизэ. — Анэдэлъхубзэр, лъэпкк ха-бзэр ныбжьыщIэхэм фIыуэ ялъагъуным псоми ди къарур хузэщIэдгъэулуэн хуейщ. А лъа-плэныгъэхэр зыгъэнэхъапэ щIэблэ адыгэхэм къытщIэхуэ-мэ, итланэ жытIэ хьунуш къэ-кIуэну дахэ дилэу, лъэпккпсэ насып къыдэуэлIауэ.

ЕгъэджакIуэ Iэзэм, щIэблэм я гъэсакIуэ Iэклиуэлъакулэм до-хьуэхьу и мурадхэмрэ хьуэпса-плэхэмрэ къехьулIэу, лэжыгъэм хуилэ гукъыдэжым дэрэжэгъуэ къриту, узыншэу Тхьэм куэдрэ игъэпсэу, игъэлажъэ.

КЪАРДЭН Маритэ.

Адыгабзэм икъэухъумэн типшъэрыль

Адыгэ Республикэм илъэпкъ гъэзетэу «Адыгэ макъэр» 1923-рз илъэсым гъэтхэпэ мазэм и 8-м кышчыублагъэу кыдэкълъ. 2023-рз илъэсым ныдэльфыбзэм икъэухъумэн, икызытегъэнэн илахышлъ захильхъэрэр илъэси 100 хъушт.

ГухэкI нахь мышIэми, адыгабзэр зышIэхэрэм япчъагъэ нахь макIэ мэхъу зэпыт, кытIкIэхъухъэрэ лIэужхэр урысыбзэм нахь дехъыхъ. Ар кыдильытэ-зэ илъэс заулэкIэ узэкIэлэбэжмэ «Адыгэ макъэм» проект гъэшIэгъон зэхищагъ ыкIи ар щыIэныгъэм щыпхырищыгъ. Адыгабзэм ибаигъэ къэзыгъэлъэгъорэ къэлуакIэхэр урысыбзэкIи адыгабзэкIи ямэхъанэ зэхэфыгъэу тигъзет игъорыгъоу кыхъагъэх. Мыщ фэдэ проектым шлуагъэ зэрэпылым щэч хэлъэп.

Тигъзет зэшIуихыгъэ Iофыгъом мэхъанэшхо иI. Адыгабзэм зыкъегъэлъ-тыжыгъэнымкIэ, тIэкIэзыжыхъэрэ къэлуакIэхэр тыгу къэдгъэкIыжыныхэмкIэ ащ ишлуагъэ къэкIошт. Псэушъхъэхэм ацIэхэмкIэ Iофыр егъэжыагъэ хъугъэ, нэужым къэкIыхэрэм, псэолъэшIыным, Iэмэ-псымэ зэфэшъафхэм афэгъэхыгъэхэр гъэзетым кыхъагъэх. Ау ащ IофшIэныр кышчыуцугъэп.

— Адыгабзэм икызытегъэнэн, илыгъэкIотэн епхыгъэ Iофтхъабзэхэр республикэм щызэрахъэх. Тигъзети ащ илахышлъ хелъхъэ. АдыгабзэкIэ тыкызырэдэкIырэ закъом джы тыкышчымыуцоу, урысыбзэкIэ къэлогъэ гушылэхэу псэушъхъэхэм, пцэжые-хэм, бзыухэм, къэкIыхэрэм афэгъэхыгъэхэр зэтыдзэкIыжыгъэх. Джащ фэдэу псэолъэшIыным хэхъэрэ пкъы-

гъохэм, джырэ технологиякIэу къежыагъэхэм ащагъэфедэрэ гушылэхэр адыгабзэкIэ кызызрыпIоштхэр зэтыдзэкIыжыгъэх. Ахэр зэкIэ гъэзетым кыхъатыутыгъэх. Джы ахэр зэхэуытагъэу зыдэхъащтхэ тхылъ тэгъэхъа-зыры. Мы илъэсым ыкIэм нэс е къэкIорэ илъэсым ипэублэ кыдэдгъэкIынэу тэгугъэ, — еIо «Адыгэ макъэм» иредактор шъхъалэу Дэрбэ Тимур.

Гъэзетым ипашэ кызызрылуагъэмкIэ, зэдзэкIыгъэ ыкIи гушылалъэ фэдэ къодыеу мыхэр щытхэп. Гушылэм пае, а псэушъхъэр е бзыур кызызэфэрэ расказхэу, пшысэхэу титхакIохэм атхыгъэхэм пычыгъохэр къахахыхъш рагъэгъу-сэжыхъ. Ащ нахь кIэракIи, гъэшIэгъони къешIы, шъхъэми нахь къенэжы.

— Кыхъэгъэщымэ сшIоигъу мы тхылъыр гушылалъэ къодыеу зэрэщымытыщыр. Ащ электроннэ шыкIэри игъусэщт, сурэтхэмкIэ баеу гъэкIэрэ-кIэгъэщт, мультипликационнэ едзыгъохэр хэтыщтых. Уахътэр къэсэу тхылъыр кызыдэкIыкIэ, кIэлэгъаджэхэм-кIи, кIэлэеджакIохэмкIи, адыгабзэ зэзгъашIэ, бзэр зышIэу зышIэныгъэ хэзгъахъо зышIоигъохэмкIи мы тхылъыр Iэпылэгъушлъ зэрэхъуштым тыхыгъэ телъ, — еIо Дэрбэ Тимур.

«Адыгэ макъэм» пхырищырэ Iофыгъуа-кIэу «Адыгэ къэлуакIэхэр» зыфилорэр зигукъэкIыгъэр 2019-рз илъэсым АР-м

и Лышхъэ ипресс-секретарэу щытыгъэ, джырэкIэ медийнэ сатыушIэу ХъакIмэфэ Налбый ары. Гушылэхэм адэлэжыагъэр ыкIи хэутыным фэзыгъэхъазырыгъэр гъэзетым иездзэкIакоу Лышэ Санет, дизайн Iофым фэгъэзагъэр Ацумыжэ Хилми. «Адыгэ макъэм» иредактор шъхъалэу Дэрбэ Тимур пстэуми ахэплъэжыгъ, Iофыр зэрэлъыкIотэщтым ыналэ тетыгъ.

— 2019-рз илъэсым гъэтхэпэм и 30-м псэушъхъэхэм афэгъэхыгъэ кыхъауыныр едгъэжыагъ. Тхъамафэм зэ е Iо мы рубрикэр гъэзетым кыхъагъ. Нахь гъэшIэгъон зэрэхъуштым пае, урыс-адыгэ къэкIокIэ закъоу щымытэу, хырыхыхъэхэри, рассказ цыкIухэри, пшысэхэм къахэхыгъэ пычыгъо цыкIухэри хэдгъэхъагъэх. Гушылалъэ зэфэшъхъафхэр згъэфедэхэзэ Iоф сшIагъэ. ИжыкIэ агъэфедэщтыгъэ гушылэ пчъагъэ непэрэ мафэм хэзыжы. Зэхэтымыхырэ гушылабэ згъэфедэагъэ. Тиньдэльфыбзэ тIулы-

нымкIэ, кытIкIэхъухъэрэ ныбжыкIэхэм ар кIэзыгъэнчъэу алэкIэдгъэхъажынымкIэ мыщ фэдэ проектым ишлуагъэ къэкIошт. Джы тхылъым икыдэгъэкIын ыуж тит. КIэлэеджакIохэмкIэ, адыгабзэр зышIогъэшIэгъон цыфхэмкIэ IэубытыпIэ хъушт, — еIо Лышэ Санет.

— Кыхъэгъэщымэ сшIоигъу, тигъзетеджэхэм ащыщыбэм мы Iофыр лъэшэу агу зэрэрихыгъэр, тхыгъэхэр хаупкIызэ ялофшIэнкIэ зыгъэфедэагъэхэри мымакIэу къахэкIыгъэх, къазэрашъхъапэрэм мызэу, мытIоу тыщагъэ-гъозагъ. Ащ кыхъэкIыкIэ проектыр лъыдгъэкIотагъ. Гъэзетым кыхъахъэ-тыутыгъэхэр кызыдэхъащт тхылъым тишъыпкъэу тыдэлажъэ. АР-м итхылъ-тедзапIэ ипашэу Къуикъо Шыхъамбый мы IофымкIэ зызыфэтэгъазэм кыддыригъэштагъ, — кылуагъ кIэхым Дэрбэ Тимур.

ДЕЛЭКЪО Анет.

Диаспорэм адыгэбзэр зэрегъэдджын тхылъ

Адыгэбзэр хэхэсхэм егъэджынымкIэ сыт щIэн хуейр, дауэ узэрыбгъэдыхъэн хуейр? Мы упщIэм псори арэзы къэзыщIын жэуап тхуетынкъым, ауэ, дэ дызэрэплъымкIэ, диаспорэм адыгэбзэр зэрыщегъэджынымкIэ езым и методикэ щхъэхуэ илэжын хуейщ икIи а методикэр адыгэр зэрыс щыплэм, абы зэрыщыпсалъэ бзэм елытауэ зэхэлъхъэн хуейщ.

Ди лъэпкъэгъухэр зэрыс къэралыгъуэхэм дэтхэнэ бзэр къыщагъэсэбэпми пщIэуэ, а бзэхэм я гъэпсыкIэр адыгэбзэм кызызрыщхъэщыкIым ипкъ итIкIэ, зылушIэну гугъуехъхэр къыбгурылуэу егъэджын хуейщ. Псалъэм папщIэ, нэгъуэщI бзэкIэ псалъэуха псокIэ къэплуатэ хъуныр адыгэбзэм зы псалъэкIэ кыжыпIэ мэхъу:

Сынопль [sinoplh] — *Ben sana baklyorum*

Сыкыбдофэ [siqibdotf] — *Ben seninle dans ediyorum*

Адыгэбзэр зэрадж тхылъ куэд хэкум кышчыгъэсэбэп, ауэ абыхэмкIэ хэхэсхэм адыгэбзэр ебгъэщIэну тыншкъым. Сыт щхъэкIэ жыплэмэ, адыгэбзэр зыдж хэ-курсымрэ хэхэсымрэ зыкыым. Япэрауэ, адыгэ хъэрфылъэр Кирилл алфавитым тету зэрызэхэлъхъам кыхэкIкIэ, къэралым къыщагъэсэбэп тхыпхъэм тохуэри, хэкурысыр тыншу еджэн хуожъэ. ЕтIуанэ-рауэ, хэкурысым адыгэбзэр и унагъуэ-ми, еджаплэми, уэрамми щызэхэх,

кышчыгъэсэбэпын утыку йохуэри, Iэмалыншэу зэригъэщIэн, ирипсэлъэн хуей мэхъу. Хэхэс адыгэм уеплъмэ, гугъу ехъу зэригъэщIа адыгэбзэр зэрышчымыгъупщэн къудеймкIэ зэригъэлIэлэн хуейщ, уеблэмэ, кышчыгъэсэбэпын утыку-ри езым кыльыхъуэжын хуей мэхъу. Абы кыхэкIкIэ диаспорэм адыгэбзэр щегъэджын папщIэ, бгъэдыхъэкIэ щхъэхуэ хуилэн хуейщ. Дэ кызызрытлътэм-кIэ, япэрауэ, дуней псом хамэбзэр щаджкIэ бзэщIэныгъэм теухуауэ дерсхэр А1, А2, В1, В2, С1, С2 жыхуилэу зэры-зэхэхам хуэдэу, адыгэбзэкIи абы ехъуэ зэгъэзэхуэн хуейщ:

- ПэщIэдзэ щIэныгъэ (А1, А2)
- Курыт щIэныгъэ (В1, В2)
- ЩIэныгъэ куу (С1, С2)

Хэкум дыкыикIауэ Тыркум илъэс бжыгъэкIэ адыгэбзэкIи урысыбзэкIи щедгъаджэ щыхъум, дэри, зы гугъу тщIа Iуэхушхуэм и къегъэжыаплэу, тхузэфIэкI лэжыгъэкIэ дыхыхъэну мурад тщIащ. Абы кыхэкIкIэ ди лъэпкъэгъухэм пап-

щIэ адыгэбзэм и грамматикэр ипэм кышчыщIэдзэуэ икIэм нэс, нэгъэсауэ тыркубзэкIэ къэзыгъэлъагъуэ тхылъ дгъэхъэзыраш. Иджыпсту тхылъыр къредгъэджыкIыжу кызызрыдэдгъэкIыным иужь дитщ. Ди IэдакъэщIэкIыр, адыгэбзэр етIуанэ бзэуэ щрагъэджкIэ, щIэдзапIэ, курыт, куу гъэпсыкIэм елытауэ ягъэхъэ-зырыну лэжыгъэм лъабжъэ хуэхъуну кыдолъытэ. ЩIэныгъэр и лъабжъэу зэхэлъхъа зэрыхъуам и фыгъэкIэ, мы тхылъыр еджаплэхэм и егъэджакIуэхэр щагъэхъэзыр еджаплэ нэхъыщхъэхэми (университетхэми) кышчыгъэсэбэп хъунщ. Ди IэдакъэщIэкIыр, псом нэхъапэ, Тыркум ис адыгэм хуэгъэзами, абы имызакъуэу, тыркубзэр зыщIэу адыгэбзэр зыджыну мурад зилэ дэтхэнэ зы цыхуми хуэхъэпэнущ. Тхылъыр щы-зэхэтлъхъэм, тыркубзэмрэ хамэбзэмрэ джынымрэ къегъэщтэнымкIэ и къэпчы-такIуэ центр ТЦМЕР-ым къыдагъэкIа тхылъхэр, Аюб Гениш урысыбзэ зыщIэу тыркубзэ зыджынухэм ехъэлауэ игъэ-

хъэзыра «Тыркубзэм и грамматикэ» тхылъыр, абы нэмыщI урысыбзэр хамэ-бзэу егъэджынымкIэ къагъэсэбэп методикэхэм дахэллэуэрэ ттхаш. Адыгэбзэм и грамматикэм телэжыыхъа щIэныгъэлIхэу Урыс Хь., Джаурджий Хь, Iэмы-рокъуэ И. сымэ я IэдакъэщIэкIхэри, хэкум адыгэбзэ щаджкIэ зэрылажъэ тхылъхэри тегъэщIапIэ тщIащ. Дызэрыт илъэсым и кIэм нэмысу фи пащхъэ кытлээнэу тхылъыр тыркубзэр зыщIэ дэтхэнэ зы цыхуми, и унэм щIэмыкIыу, адыгэбзэр езыр-езыру зэрызригъэщIэ-фын «Iэмэпсымэу» жыплэми хъунущ. Нобэрэи зэманым бзэр щаджкIэ къагъэ-сэбэп технологиэхэр зыдэдгъэлэпыкыу-урэ, хъэрф къэс видео яхуэдгъэхъэзырри QR-код яхуэтщIыжаш.

Дэ бзэр тхъумэху бзэм дэ дыкыхъу-мэжынуш!

ГЪУЭГУНОКЪУЭ Лизэ,
ТЭНАЩ Тамарэ.

Унагъоми еджапІэми зэдыряІоф

Адыгабзэмрә тхыбзэмрә я Мафэ ипәгьокІәу ныдәлфьбзэм изэгъәшлән фәләжьэрә кләлэгъәджә губзыгъәу, Мыекъопз гимназиуе N 22-м илофышләу Къатмәс Эммә гуцылэгъу тыфәхьугъ.

Илпәләсәныгъә хигъахъозә, кләләеджакІохәм плуныгъә ягъәгъотыгъәнымкІә, шләнегъә куухәмкІә ахәр уләшыгъәнхәмкІә ылтәкІ кымыгъәнәу Іоф зишләр ильәс 34-рә хушт.

Эммә Пчыхалыкыуәе Уайкьокъо Инверрә Хъаретрә яунагъо кыхъухъагъ, шаплугъ. Ятә водителәу, янә еджапІәм хәт тхылъеджапІәм илофышләу ләжъагъәх. Гурыт еджапІәр 1982-рә ильәсым кызеуым, Адыгә къралыгъо университетым филологиемкІә ифакультет ильәпкъ отделение чІэхъагъ. Апшәрә гъәсәныгъә зызерегъәгъотым, Іофшләнәу я 8-рә гурыт еджапІәм шыригъәжъагъ. Ильәс зытешләм я 22-рә гимназием зигъәзәжъыгъ ыкІи непә кызынәсыгъәм ащ Іут.

Къатмәс Эммә я 5 – 11-рә классхәм арыс кләләеджакІохәм адыгабзәр ыкІи адыгә литературәр арегъәхы. Программә гъәнәфагъәу яләм кызырәдильтәрәмкІә, тхъамафәм сыхъатитлү кьаратырәр: зыр – адыгабзәр, адрәр – литературәр. Бзәр ябгъәшләнәымкІә а сыхъат пчъагъәр мәкІә дәд.

Тигушылэгъу кызырәлуагъәмкІә, урысыбзәр адыгә кләләцлыкІухәм, адыгә литературәр урысыбзәкІә урыс е нәмыкІ ләпкьхәм кьахәкІыгъәхә кләләеджакІохәм арагъашлә. Ау адыгә сабыеу адыгабзәр зылу-мылър нахъыб, ахәм еджәныр кьин кьащәхъу.

— Программәм кызырәдильтәрәмкІә, адыгабзәр зылу-лър ары бзәм ишапхъәхәр зәбгъәшләнхә пләкІыштыр. Ау тә адыгә ләкьуацлә зиләхәр, ныдәлфьбзәр алулым фәдәу, зы куп тәшыхәш, Іоф адәтәшлә. Ар сабийхәм кьафәкьин зыхъукІә ны-тыхәм (анәхъәу адыгәхәм) купәу зыхъым хашыжъхәш, литературәр урысыбзәкІә зышызәрагъашләрәм ащәжъхәу бәрә кыхәкІы. Къоджә еджапІәхәм ателъытәгъә тхылъхәмкІә ебгъәдженхәр кләләцлыкІухәм кьафәкьин. Урыс кләләеджакІохәм апае зәхагъәуцогъә тхылъхәр кызыфәпсынкІәхәр ахәтых. Арышъ, тхылъитлүри тәгъәфәдә, — ело Эммә.

ЕкләләкІә зәфәшхәфхәр кыхихызә, Эммә иурокхәр нахъ

гъәшлэгъон зәришлыштхәм, адыгабзәр ижъырә бзә куоу зәрәштыр кьагуригъәлоным сьидигъуи пылъ. Ащ кызырәхигъәштыгъәмкІә, сәмәркьәу хъугъә-шлагъәхәр дыригъәкІокІы-хәзә нәбгырә зауләмә язәдәгушылэгъуахәр хигъахъәу сыхъатхәр зигъәпсыхәкІә, гурыт классхәм ар нахъ агу рехъы. КләләеджәкІо нахъ инылохәм кьеджәнымкІә, кьәлотәнымкІә, сочинение тхынымкІә зәнәкьокьухәр афызәхәцәх. Нәрылэгъу Іәпылэгъу гъәшлэгъо-ныбә ыугъоигъәхәу кызыфәгъәфәдәх.

Ау кләләеджакІохәм яныдәлфьбзә зәрагъәшләнәу кләләгъәджәм изакьоу фызә-шлокІынәу цытәп. ХәткІи шәәфәп тиунагъохәм адыгабзәр нахъ макІәу ащылу зәрәхъугъәр. Гукъау нахъ мышләми, зырыз иныдәлфьбзә зәзыгъашләу, уасә фәзышләу кләлә

еджакІохәм непә кьахәкІырәр.

КьыткІәхъухәхәрәм альяпсә ашләзә кьәтәджынхә фәе. Узә-рәадыгәр кьәзыушыхәтырә пстәуми апшәр уиныдәлфьбз

ары. Ащ инеушырә мафә зыфәдәштыр тәры зылә ильыр. Сьид фәдәрә шән-хабзи кызы-щәжьэрәу унагъор ары. Арышъ, ащ бзәр имыльмә, кләләгъә-джәм сьид ышлагъәми амал иләп шләнегъә куухәр кләләеджакІом ригъәгъотынхәу.

Тә зыкьәтымыгъәгуәнәжмә, адыгә ләпкь макІәр нәмыкІхәм ахәкІухәжъышт. Арышъ, тыбзә, тыкьызыхәкІыгъә ләпкьым уасә афашләу кьыткІәхъухәрә ныбжыкІәхәр гъәсәгъәнхәм мәхәнә ил.

Тигушылэгъу Іофшләнәу имы-закьоу, унәгъо дахи ышлагъ. Ишхъәгъусәу Русләнрә ежъырә ильәс 33-рә зәдәпсәу, сабыиц аплугъ. Япшәшәхәу Джульетәрә Жанетәрә унагъо ихъагъәх. АнахъыкІәу Батыр мыгъә гурыт еджапІәр кьәухы. Зәшхъәгъусәхәм ямафәхәр кьафәзгъәцәфыхәрәр япхъорәлф нәбгыриштыр ары. Эммә зәрәфәләкІәу ильфыгъәхәми, ахәм кьакләхъухәгъәхәми ныдәлфьбзәр зәрауилъхәштым ыуж ит.

ІӘШЫНӘ Сусан.

Гуащәмыдә и адыгәбзә дерсхәр

— Ильәс шә ныкьуәм нәбләгъәкІә анәдәлхубзәр хъумәным, шләбләм ар ялурылхъәным зи гуащлә хуәзыгъәтиль цыыхәм кьыкІуагъыххә гъуәгуанәр сытым пәпшәч хъуну, дапхуәдиз кьарурә шыләныгъәрә хәлпыпхә апхуәдәм?

Адыгә тхыбзәм и Махуәр гъәләлпәным — гъатхәпәм (мартым) и 14-м хуәкІуәу, Адыгә-Хъәблә районым хыхъә ВакІуә-Жылә (Дохъушыкьуей) адыгә кьуажәжъым дәт, Совет Союзым и Лыхъужь Къардән Мурат и цләр зезыхъә курыт еджапІәм дебләгъаш. Зылудгъә-шләш абы шылажъә Джәдыгушлә (Темырдашхә япхъуш) Гуащәмыдә Доләтджәрий и пхъум.

Гуащәмыдә Бәрәлхъы кьуажәм кьышәлхъуаш. Шләнегъә цызригъәгуәташ Къәрәшей-Черкес кьәрәл пединститутым филологиемкІә и факультетым, урысыбзэмрә адыгәбзәмрәкІә егъәджакІуәу.

Егъәдженәгъә кьудамәм шилә ехъуләныгъәхәр кьыхалытәкләрә, абы «УФ-м шлыхъ зилә и егъәджакІуә» шлыхъыцлә лъагәр кьыхуагъәфәшәц.

Кыхәгъәшпыпхәш мы еджапІәм деж анә гуащәфләм шлыгъуу ипхъу Фатимә (Сәитхә я нысәц) кызырәдәлажъәр. Абым, и анәм хуәдәу, и ләжыгъә, гуащлә ин адыгәбзәр хъумәным триухуаш. Ишхә нагъышә зилә егъәджакІуәш. ЕгъәдженәгъәмкІә

Іуәху зәхәшкІә лъагә зыбгъәдәлә анәм и ләжыгъәм и пышәкІуәш.

— Гуащәмыдә, адыгә тхыбзәм и дыгъуасәр, и нобәр, и пщәдейр дауә уә зәрыпльагъур?

— Ләпкьым и бзәри, и гъәсәныгъәри зәкІуәләжъыр бзәрәш. Сыт хуәдә зәмани бзәр хъумәным цыыху кьәс хуилә бгъәдыхәкІәм мыхъәнәшхуә хуишын хуейш. ЕгъәджакІуәм, ләпкьыбзәр шләбләм ялурызылхъәм, кьыхуәуәв кьаләнәу гугъум я нәхъ гугъужш.

1975 гъәм ВакІуә-Жылә курыт еджапІәм сыкьылухъауә шыташ. А зәмәным, псалъәм папшлә, математикәр зәрырагъәджу шытар адыгәбзәт. Сошләж, апшыгъуәм Дагъыстаным кьыкІри ди кьуажәм зы пщәц цыкІу кьытхуагъәкІуәти, вакІуәжыләдәсхәм адыгәбзә ирагъашләри ягъәкІуәжуә шыташ.

Иджы зәрыхъур нәгъуәшлш: кьаләм кьыкІуә кьуажәм кьәкІуәм урысыбзәкІә кьуажәдәсхәр егъәпсалъә. ЕджапІәм деж сабийхәр хамәбзәкІәш зәрызәпсалъәр, зәрызәгурылуәр. Адыгәбзәр Іәшлыб яшлри, хамәбзәр ягъәшәрыуә. Шләбләм анәбзәм фә зәрырамыплър шыпльагъу-кІә, уи шхәфәцыр мәхъей.

Дерсыр щәкІуәкІым деж мы адыгәбзә псалъә цыкІуәхәм кьыхагъахуәу, кьаупсәлү здәкьым. ЕджакІуәм еплл фәраш уәри кьыуипльыжынур. ВакІуә-Жылә кьуажәм дәсхәр дызәрыпсалъәр «бәшләнәибзәраш», гугъу дөмыхъу кьанәкьым кьәбәрдей тхәкІәр ядгъәцыхунымкІә. Арами, зәрыхъукІә зәмәным кьы-

хильхә зәхъуәкІыныгъәхәм зыдыдогъәкІу.

— Иджырей лышцыгъуәм кьытхуигъәуәв Іәмалхәр: технологиехәр, псом хуәмыдәу Интернетыр, дауикІ, шхьопә егъәджакІуәм и ләжыгъәм, еджакІуәм и зыгуәшләнәгъәм. Уә дауә уеплърә, апхуәдә ләкІыныгъәхәр адыгәбзәр егъәджынымкІә сәбәп хъәмәрә зәран?

— Іәджәри си цыкІуәхәм чән-джәш язот Интернетым ихъәу адыгәбзәр зәдаж напәкІуәцлхәм зыпащләнәу. Хәкупсагъым теухуа ләжыгъәхәр ястурә зәпызо-гъауә, я гупсысәм и кьәухъыр согъәунәху.

Псалъәм папшлә, Дохъушыкьуей кьуажәр ильәс 200-м зәрырикьуәм ипкъ иту, «Си кьуажә» зи фләшыгъәцлә Іуәрытхыр гунәс ящыхъуу яхуәдгъәкІуәкІәш. Абдеж кьышәгъәлгъәгуәш кьуажәм и тхыдәм зәрышыгъуа-зәр, кьратхәкІәш я нәхъыжхәм, я адә-анәхәм кьыжрәләжә хыбарыжхәр. Пәжш, еджакІуә псоми ябгъәдәл шләнегъәр зәхуәдәкьым. Ауә сә егъәджәхәм я нәхъыбәм ядызолягъу адыгәбзәр фыуә зәрәлгъагъур, бзәпсәу зәрыштыр.

— Узәрылажә методикәм теухуауә сыт кьытжәпІәфын шләшыгъуәу, нәгъуәшл егъәджакІуәхәм яйм кьащхәшкІыу?

— Япәрауә, нәхъ тегъәшләпә сщыхәм ящыш урысыбзәр адыгәбзәкІә зәрегъәдзәкІыныр. Ар хуабжы сабийхәм кьохъәләкІ, ауә я бзәр екьутә, я гупсысәр нәхъыбәм хуәшә. Класс нәхъыжхәм — Іәмал зәриләкІә

доклад кьазогъәшл, классщыб ләжыгъә куәду язот, тхылъ шлызогъәджыкІ, ар кьазәрышыхъуа-кьазырыгурылуар иужьым кьызжаләж. Теплэгъуә зәхуәмыдәхәр догъәхъәзыр, кьыдогъә-лгъагъуә.

Етлуанәрауә, си шхәкІә кьәсштәнщи, ди ләпкьыбзәмкІә кьыдәкІыу дилә адыгә газет закьуәм — «Черкес хәку»-м и кьыдәкІыгуә кьәс соджә, кьызоляхъуә еджакІуәхәм кьащхәпәнәу, гъәшләгъуән ящышәу тхыгъә кләшхәр: ирехъу ар хыбар, таурыхъ, усә. Сакьыходжә, зәрагъәшләнәу кьалән ящызошл.

— Узыбгъәдәт ләжыгъәм ләныкьуә гуәркІә ебгъәфләкІуә е шләшыгъуә гуәр хәплхъәнәу ушләхъуәспрә, Гуащәмыдә...

— Пәжыр жысләнщи, сыхуейт адыгәбзәкІә егъәджәхәр тхәнкІә эпәзгъауәу, я зәфләкыр налуә сщышын. Ятхәр кьәтпщытәжә нәужь, ләжыгъә нәхъыфлхәр газетым кьытәддзәмә, сабийхәр гушхуәнут, еджәнми нәхъри дихъәхынут. Абы кьинәмышләуи, республикә хыбарыбә ІәмалкІә еджакІуә нәхъыфлхәм я цләхәмрә я сурәтхәмрә хәлушлыу зәрытшләр гукьәкІыж дахәу кьахуәнәнуш. Ари уасәншәш. А си мурадыр кьыздәфлыгъамә, Іуәхуфл дьдә хъунт, сәбәпышхуи зыхәлпәт.

— Шәч кьытомышә зәрыбдәтлыгъыным, Гуащәмыдә. Зәпәуәхәр егъәкІуәкІ, ләжыгъәхәр кьытхуевгъәх. Газетыр нәхъышхәу зыхуәлажъәр кьыдәкІуәтей шләбләм и кьәкІуәнураш. Фыхушцыгъыхъә!

Епсәлър Лыхъ Тимурш.

Апшъэрэ купыр

Аужырэ такъикъхэр гъэшлэгъоных

Хэгъэгум футболымкIэ изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэу апшъэрэ купым хэтхэм гъэтхэпэм и 5 — 7-м я 20-рэ зэлукIэгъухэр ялагъэх.

ЕшIэгъухэр

ЦСКА — «Нижний Новгород» — 1:0, «Локомотив» — «Химки» — 3:2, «Крылья Советов» — «Арсенал» — 2:2, «Динамо» — «Спартак» — 0:2, «Краснодар» — «Урал» — 2:1, «Ростов» — «Шьачэ» — 0:1, «Зенит» — «Уфа» — 2:0, «Ахмат» — «Рубин» — 1:2.

«Спартак» иешIакоу Промес «Динамо» икъэлапчъэ Iэгуаор дахэу зэрэдидагъэр, «Краснодар» Iэклыб къэралхэм къарыкIыгъэхэ ешIакохэр хэклыжыгъэх нахь мышIэми, теклоныгъэр «Урал» кызыэрэшIуи хыгъэр кыххэтэгъэщых. Аужырэ такъикъым ЦСКА-м хэтэу Юсуф Ядыджи «Н. Новгород» икъэлапчъэ Iэгуаор зэрэдидагъэр, «Шьачэ» иешIакоу Нобоа зэлукIэгъум икIах пенаIтыкIэ «Ростов» икъэлапчъэ Iэгуаор зэрэдидагъэр, «Рубин» хэтэу Дрейер аужырэ нэгъу-плэплэгъухэм «Ахмат» икъэлапчъэ Iэгуаор зэрэдидагъэр тшIогъэшIэгъоных.

Чыплэгъухэр

1. «Зенит» — 44
2. «Динамо» — 39
3. «Шьачэ» — 37
4. ЦСКА — 36
5. «Краснодар» — 32

6. «Локомотив» — 31
7. «Ахмат» — 30
8. «Крылья Советов» — 28
9. «Спартак» — 26
10. «Рубин» — 25
11. «Н. Новгород» — 22
12. «Арсенал» — 20
13. «Урал» — 19
14. «Ростов» — 18
15. «Уфа» — 16
16. «Химки» — 14.

Я 21-рэ

зэлукIэгъухэр

12.03

«Уфа» — «Н.Новгород»
«Арсенал» — «Динамо»

«Локомотив» — ЦСКА

13.03

«Урал» — «Ахмат»
«Химки» — «Шьачэ»

«Кр.Советов» — «Зенит»
«Спартак» — «Краснодар»

14.03

«Рубин» — «Ростов».

Баскетбол. Суперлига, я 2-рэ куп

КIэух зэлукIэгъухэм
тяжэшт

«Нефтехимик» Тобольск — «Динамо-МГТУ» Мыекъяупэ — 89:70 (31:14, 20:22, 21:17, 17:17).
Гъэтхэпэм и 8-м Тобольскэ щызэлукIагъэх.

«Динамо-МГТУ»: Чичайкин — 12, Суслов — 6, Рябов — 12, Александров — 5, Воронников, Гапошин — 4, Чаленко — 3, Каренин — 18, Кочнев — 10.

«Нефтехимикым» кыххэщыгъэхэр: Тихонов — 17, Кашин — 16.

ЯтIонэрэ зэлукIэгъур

«Нефтехимик» — «Динамо-МГТУ» — 83:73 (22:19, 20:18, 24:19, 17:17).
Гъэтхэпэм и 9-м ешIагъэх.

«Динамо-МГТУ»: Чичайкин, Суслов — 4, Рябов — 9, Александров — 13, Гапошин — 6, Чаленко, Каренин — 12, Сизов — 23, Кочнев — 6.

«Нефтехимикым» кыххэщыгъэхэр: Луппо — 18, Тихонов — 14.

Суперлигэм ия 2-рэ куп щешIэрэ баскетбол командэу «Динамо-МГТУ-м» пэшIорыгъэшъ зэнэкъокъур ыухынымкIэ зэлукIэгъуи 2 кыфэнагъ. Гъэтхэпэм и 19 — 20-м «Динамо» Ставрополь

дешIэшт. ЗэлукIэгъухэр Мыекъяупэ щыклоштых. Апэрэ чыплIыхыр кыдэзыхырэ командэхэр финалым хэхьащтых, медальхэм афэбэнэщтых.

Хэт тыдэ щыIа?

1. «Тамбов» — 66
2. «Чел. Ястребы» — 63
3. «Металлург» — 61
4. «Динамо-МГТУ» — 58
5. «Русичи» — 57
6. «Барс-РГЭУ» — 56
7. «ЧелБаскет» — 55
8. «Нефтехимик» — 52
9. «Новомосковск» — 50
10. «Динамо» Ст — 43
11. «МицуБаскет» — 39.

«Динамо-МГТУ-м» ешIэгъу 38-рэ илагъ, «Русичи», «БАРС-РГЭУ», «ЧелБаскет» ешIэгъу 36-рэ зырыз ялагъ, финалым хэхьащтхэр клэух зэлукIэгъухэу командэхэм ялэштхэм къагъэлъэгъошт. Адыгеим иешIакохэр финалым хэхьанхэмкIэ гугъэ ял.

Волейбол

ЕшIэгъухэр
яIагъэх

Урысыем волейболымкIэ изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэу апшъэрэ лигэм икупэу «Б-м» хэтхэм я 7-рэ къеклокIыгъом хэхьэрэ ешIэгъухэр ялагъэх.

Краснодар краим ипсэупIэу Шытхьалэ (Белореченск) команди 4 щызэлукIагъ. Мыекъяупэ «Динамо-МГТУ-р» Воронеж ыкIи Обнинскэ яешIакохэм тIорытIо алуIагъ.

ЕшIэгъухэр

«Динамо-МГТУ» — «Кристалл» Воронеж — 2:3 (25:18, 25:23, 22:25, 16:25, 15:17).

«Динамо-МГТУ» — «Обнинск» Обнинск — 0:3 (14:25, 16:25, 18:25).

«Динамо-МГТУ» — «Кристалл» — 0:3 (21:25, 20:25, 20:25).

«Динамо: МГТУ» — «Обнинск» — 2:3 (21:25, 18:25, 25:20, 25:18, 8:15).

Краснодар краим икомандэу ЦОП-р Воронежрэ Обнинскэмрэ якомандэхэм адешIагъ, зэлукIэгъуи 4-р 0:3-у шIуахыгъ.

Я 8-рэ едзыгъом хэхьэрэ ешIэгъухэр

гъэтхэпэм и 12-м Грознэм щырагъэжьэщтых. Мыекъяупэ икомандэ Махачкала, Грознэм яспортсменхэм янэкъокъушт.

«Динамо-МГТУ-м» итренер шьхьалэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэ Павел Зборовскэм кытиIуагъ финалым хэфэшт команди 4-р медальхэм зерафэбэнэщтхэр. Я 5 — 8-рэ чыплэгъухэм якъыдэхын Адыгеим икомандэ хэлэжьэшт.

Чыплэгъухэр

1. «Обнинск» — 59
2. «Динамо» Иж — 59
3. «Кристалл» — 57
4. «Дагыстан» — 53
5. «Ставрополь» — 35
6. «Динамо-МГТУ» — 29
7. «Ростов-Волей» — 24
8. «Тюмень» — 10
9. «Грозный-2» — 3
10. ЦОП — 3.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТIЫЛЬ Нурбий.

Редактор шьхьалэхэр:

ДЭРБЭ Тимур
ЖЫЛАСЭ Заурбэч
АБЫДЭКЪО
Люсанэ

Зэхэзыщагъэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, Iэклыб къэралхэм ащIэсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIаIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жIугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиоэкбатынхэмкIэ ыкIи зэлыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплIэ гъэIо-рышIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр:

ОАО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
к.б. Мыекъяупэ,
ур. Пионерскэр, 268

Редакциер зыдэщыIэр:

385000, к.б. Мыекъяупэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор
шьхьалэм игуадзэ —
52-49-44, пшъэдэкIыжъ зыхьырэ
секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Пчъагъэр

4637
Индексхэр
52161
52162
Зак. 462

Гъэзетым кыхиутыхэрэм мышыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзыхыгъэхэм пшъэдэкIыжъ ахы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым шылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIышт. Гъэзетеджэхэм кытфагъэхьэрэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзыхыгъэхэм аIэклэдгъэхъажыхэрэп.